

Četvrtak, 11. novembar 2004.

Statusna konferencija

Otvorena sednica

Optuženi je pristupio Sudu

Početak u 9.05 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

**SUDIJA ROBINSON:** Da li je gospodin Najs (Nice) ili gospodin Kej (Kay) na redu?

**TUŽILAC NAJS:** Časni Sude, uz vašu dozvolu ja bih želeo da nešto dodam argumentima koje sam juče izneo. Budući da sam očekivao da ću da zatražim od vas dozvolu da obrazložim argumente, sinoć sam pripremio na papiru neke dodatne argumente i dao ih drugoj strani i vašem sudskom savetniku, kao i optuženom i to jutros.

**SUDIJA ROBINSON:** Sačekajte, to moramo da razmotrimo.

**TUŽILAC NAJS:** Da, naravno.

**ADVOKAT KEJ:** Dozvolite mi da kažem da sam jutros pročitao te argumente i ja smatram da su oni veoma važni. Ono šta Tužilaštvo pokušava da dodatno iznese pred Pretresno veće je veoma važno i tome se ne protivim.

**SUDIJA ROBINSON:** Da li je to uručeno i optuženom?

**TUŽILAC NAJS:** Da, jutros.

**ADVOKAT KEJ:** Mislim, vaša visosti ... Izvinjavam se, loš dan. Postoji tako mnogo sudova i ne znam zašto vam se, osim sa "časni Sude", obraćam i drugim nazivima. Mislim da bi trebalo da pročitate ove argumente, pre nego što odlučite nešto ovako važno.

**SUDIJA BONOMI:** Da, ali to se bavi uglavnom pitanjem daljeg vođenja postupka, a ne pitanjem dodele advokata, osim nekoliko rečenica na kraju.

**ADVOKAT KEJ:** Međutim, oni ovde sada gledaju na ceo problem i mislim da bi mogućnost da tužilac iznese to šta želi da iznese nama takođe pomoglo da rešimo ta pitanja.

*(Pretno veće se savetuje)*

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodine Najs, razmotrili smo stvar. Saslušaćemo vas. Pročitali smo ono šta ste napisali i ne morate previše vremena da potrošite. Daćemo vam 10 minuta, a nakon toga ćemo da čujemo gospodina Keja i optuženog, ako nešto želi nešto da kaže o tome.

**TUŽILAC NAJS:** Hvala vam na ovoj prilici. Podsticaj za ove dodatne argumente bilo je proširenje jučerašnje diskusije i moj osećaj da, iako sam mnogo toga rekao, da nisam uspeo da iznesem nikakav zaključak. Znam da je na kraju mog izlaganja verovatno još ostalo stvari koje nisu bile još u potpunosti shvaćene, između ostalog zbog vremenskih ograničenja. Da se poslužim analogijom iz kriketa, nisam pažljivo pratio loptu, jer da je pismo gospodina Keja bilo poslato pre rasprave pred Žalbenim većem, onda bi situacija bila drugačija. Da je to došlo odmah nakon rasprave pred Žalbenim većem, onda bismo se bavili pitanjima koja su bila pred Žalbenim većem izolovano od drugih stvari. U svakom slučaju, za one koji nisu pročitali moje pisane argumente, nama je sasvim jasno da nalog Žalbenog veća u tolikoj meri poništava prvobitni nalog Pretresnog veća da sada dodeljeni advokat gotovo da i nema nikakve funkcije.

**SUDIJA BONOMI:** Gospodine Najs, to je možda tako, to je možda jedan razuman argument, ne želim sada da sudim o njemu, ali u paragrafu 5 vašeg dokumenta stoji da su te stvari nepredvidive. Međutim, koliko se ja sećam prvobitne debate o dodeli advokata, Žalbeno veće je zapravo odlučilo ono šta je Tužilaštvo predlagalo u to vreme.

**TUŽILAC NAJS:** Ja mislim da smo u to vreme predložili one modalitete koje je predložilo Pretresno veće, mi smo to juče proverili nakon pitanja sudija, ali precizna pitanja o ispitivanju svedoka tada nisu bila precizno povezana sa kompletnom kontrolom optuženog nad Predmetom. Mi smo uvek smatrali, kad se radilo o dodeli advokata, da će taj advokat da vodi Predmet čak i ako bi optuženi u sudnici sam ispitivao svedoke, bilo prvi, bilo drugi, bez obzira na to. Međutim, nikada nije bilo predviđeno da bi optuženi imao kompletnu kontrolu nad ovim Predmetom u svojim rukama.

**SUDIJA BONOMI:** Ispravite me ako grešim, ali moj utisak je da je "stend baj" (stand by) advokat bilo ono šta ste vi predlagali, da neko stoji ovde i da uskoči ako stvari krenu nizbrdo. Čak ni predlog Tužilaštva nije bio onoliko čvrst kao odluka koju je na kraju donelo Žalbeno veće.

**TUŽILAC NAJS:** Dozvolite mi da izrazim drugačije mišljenje. Naš je stav bio da treba nametnuti advokata i da taj advokat treba da ima apsolutnu kontrolu. Ono čega se vi sećate se možda odnosilo na sledeće: mi smo rekli da bi to trebala da bude automatska, standardna situacija, a optuženi bi uvek imao priliku da kaže "ja želim svoje advokate", a Sud bi takođe mogao da kaže "'stend baj' advokat sada sve ovo kontroliše i on odlučuje koji će sve svedoci da se pozivaju, a optuženi onda može da učestvuje u tome, ako želi". U vreme kad svedoci budu pozivani, naš model njemu omogućava da učestvuje u ispitivanju svedoka. Međutim kad se govori o nametnutom advokatu mi smo nameravali, nadam se da to stoji u svim našim dokumentima, da to zaista bude nametnuti advokat sa kom-

pletnom kontrolom. I kad je Pretresno veće izdalo svoj nalog, naše je razumevanje tog naloga bilo da je Pretresno veće sledilo, manje ili više, ono šta smo mi tražili. Prema tome, možda se naša sećanja razlikuju, ali evo, to je ono čega se mi sećamo. Da je u tom trenutku bilo poznato da će modaliteti koje je naložilo Pretresno veće biti neprihvatljivi Žalbenom veću u datim okolnostima, onda bismo mi sigurno razmotrili i alternative, jer modaliteti, onako kako su sad naloženi i kako se sada tumače, ne ostavljaju gotovo nikakva ovlašćenja dodeljenom advokatu. Ja sam to napisao u ovom dokumentu. Čak i ukoliko bude nekih perioda u kojima bi teoretski dodeljeni advokat mogao da preuzme kontrolu, njemu će to u praksi da ometa optuženi i svedoci optuženog i da se nadovežem na analogiju kojom smo se juče koristili, došlo bi do toga da se stalno menjaju vozači za upravljačem, a to je u potpunosti neprihvatljivo. Prema tome, modalitet rada, onako kako ga je definisalo Žalbena veće, čini od dodeljenog advokata nešto šta uopšte nije korisno, nema svrhe. Prema tome, to nas sada vraća natrag na probleme sa kojima se susrećmo, pogotovo loše zdravstveno stanje optuženog i na pitanje kako bismo mogli na zadovoljavajući način da završimo ovo suđenje, a u vremenskom periodu koji je prihvatljiv, jer mi smo sada suočeni sa mogućnošću da se suđenje neće završiti u jednom prihvatljivom periodu i to je stvarna opasnost. Idem sada odmah na naše zaključke. Naši su zaključci da ako dodeljeni advokat ne može da donese nikakvu stvarnu korist po ovaj Predmet, po modalitetima rada kako ih je definisalo Žalbena veće, onda bi bolji način da se vodi ovo suđenje bio to da se utvrde vremenski rokovi na jedan od dva načina koje sam spomenuo u ovom dokumentu i da se onda optuženome kaže, "to je to, to je vaše vreme, koristite ga kako znate i možete". Moji proračuni kažu da ako bi Sud dozvolio da se optuženi sam brani i ako bi imao pet dana u nedelji, onda bi Sud mogao da kaže optuženom "izvolite koristite to kako god želite, ali, ako se budete koristili advokatima, u istom periodu uz isti broj raspoloživih dana suđenja imaćete oko 180 dana u sudnici", jer realnost je takva da je apsurdno dati nekome takav način rada i vremenski raspored koji bi mu omogućio da on priprema svoje sve-

doke i ispituje ih ovde. Kao što sam ja već rekao u mom pisanom argumentu, Tužilaštvo to ne radi: razni advokati pripremaju svedoke, a onda drugi advokati njih ispituju u sudnici. Optuženi ima advokate, nije bez advokata i na njemu je da odluči kako će da koristiti svoje resurse. Na njemu je da donese razumnu odluku. Prema tome, može da mu se da, recimo godinu dana i može da mu se da ona odgovornost koju on tako silno želi. Nisam prevodilačke kabine obavestio unapred da ću da koristim jednu čudnu englesku reč, ali dozvolite mi da vam kažem da njemu treba dati konačni vremenski period i onda on treba da napravi svoj izbor, da donese svoju odluku. Drugim rečima, ukoliko on donese razumnu odluku da delegira deo svog rada, onda će na efikasniji način da iskoristiti vreme koje ima na raspolaganju. Međutim, ono šta se sada dogodilo, a mislim da je to bilo sasvim vidljivo juče, da sada optuženi stalno očekuje da mu se da sve više i više vremena kako bi on mogao da obavi nerealistično veliki posao, od pripremanja svedoka do ispitivanja svedoka u sudnici. On će na kraju od Pretresnog veća da tražiti da se u sudnici provodi samo jedan ili dva dana u nedelji i na taj način će ovo suđenje da postane zaista neprihvatljivo dugo. Pokušavam da ostanem u okviru od 10 minuta koje ste mi dali i želeo bih još samo da kažem da je naš argument koji želimo sada da iznesemo sledeći: pitanje koje sada treba da se postavi jeste, prvo, imajući u vidu zahtev gospodina Keja, u svetlu modaliteta kako ih je odobrilo Žalbeno veće, treba videti da li ima bilo kakve korisne funkcije koju realno može da obavi dodeljeni advokat? Zavisno od toga kakav će da bude odgovor na to pitanje, Pretresno veće treba da razmotri prvobitno pitanje koje je postavilo svim stranama, a u vezi sa tim kako može da se vodi ovo suđenje u budućnosti. Na to može da se odgovori na dva načina: fiksirati vreme koje još ostaje na raspolaganju, dati optuženom odgovarajući period u sudnici, ne produžavati taj period, a optuženi je uvek bio dovoljno inteligentan i dovoljno sposoban da na dobar i efikasan našin iskoristi vreme koje ima. Časni Sude, još samo par stvari. One dve stvari koje je spomenuo sudija Bonomi (Bonomy). To su detalji. U paragrafu 21, citiram gospodina Keja, on spominje Kodeks ponašanja (Code of

Conduct) i rekao je da je njegova funkcija definisana nalogom Suda. Ja bih želeo da kažem čak i prema Kodeksu Advokatske komore Engleske i Velsa (Bar Council of England and Wales), nije baš jasno da li bi ovo Pretresno veće trebalo da se bavi argumentima koje je izneo gospodin Kej, o reakciji te advokatske komore, ali to su sekundarne stvari. Dakle, uz dužno poštovanje, mi tvrdimo da je došlo vreme da se ovom optuženom jasno stavi do znanja koliko mu je vremena još ostalo u ovom suđenju. Nemam više ništa da dodam.

**SUDIJA ROBINSON:** Hvala, gospodine Najš. Sada ćemo da saslušamo gospodina Keja, a zatim optuženog, ako želi nešto da kaže.

**ADVOKAT KEJ:** Hvala. Časni Sude, mi smatramo da ovo šta je Tužilaštvo danas iznelo ima dosta smisla i da bi Sud to trebao da sledi. Vi ćete sigurno da se setite da smo mi dostavili dokument dok smo još bili *amicus curiae*, tražeći tim dokumentom uputstva o tome šta bi *amicus curiae* trebalo da rade posle završetka izvođenja dokaza Tužilaštva, zato što smo predviđali da će nam uloga tokom izvođenja dokaza Odbrane biti nešto više ograničena. Argumenti koje je sada izneo gospodin Najš, a kojima se kompletno vođenje Predmeta vraća optuženom i kojim odgovornost za vođenje Odbrane ostaje na optuženom i njegovim saradnicima, je sasvim u skladu sa stavom koji smo mi uvek imali pred Pretresnim većem i Žalbenim većem. Kad je Tužilaštvo juče počelo da govori ko kontroliše ovo suđenje, mi smo smatrali da to nije dobar način da se definiše problem. Međutim, ko vodi Odbranu ovog optuženog, to je dobar način da se pitanje formuliše i o tome treba da se odluči, jer ukoliko se iznose ovakve izjave, to je pritisak na Pretresno veće i onda dolazi do toga da se dve strane samo međusobno optužuju. Ko vodi ovo suđenje? Pretresno veće. Mi smo to sasvim jasno prihvatili i potvrdili. Smatramo da smo vam izneli dva pitanja. Prvo pitanje našeg povlačenja i drugo pitanje, pitanje uloge budućeg dodeljenog advokata. Ono šta smo vam rekli u vezi sa budućim vođenjem ovog Predmeta je nešto šta omogućuje da vi na odgo-

varajući, pravičan način, vodite ovo suđenje. Nas su juče zabrinule izjava da Kodeks ponašanja advokata nije merodavan za dodeljenog advokata. Juče je gospodin Najs počeo svoje izlaganje sa tih stajališta, međutim do kraja radnog dana dosta je promenio svoj stav. Verovatno je počeo da razmišlja o tome kakve bi bile posledice onoga šta je rekao. Ja sam juče poslepodne dobio savetodavno mišljenje moje advokatske komore, oni su mi poslali pismo i želeo bih da vam skrenem pažnju na nekoliko stvari o Kodeksu ponašanja koji mene obavezuje. Prvo, Međunarodna pravila o advokatskoj praksi (International Practice Rules), strana 39.425 ...

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodine Kej, izvinjavam se što vas prekidam, ali dozvolite mi da kažem kako ja vidim ovo pitanje. Postoje razni kodeksi ponašanja i oni jesu merodavni za vas, naravno. Pitanje kako te kodekse treba intepretirati u svetlu sudske prakse koja se ovde razvila. Ovo Pretresno veće ima i pravo i obavezu prema Statutu (Statute) ovoga Suda i prema međunarodnom običajnom pravu da osigura pravično i ekspeditivno suđenje. Doneta je odluka da Pretresno veće ima pravo da dodeli advokata čak i protiv želje optuženog. Kodeksi ponašanja ne regulišu tu konkretnu situaciju, ali oni i dalje jesu merodavni za vas. Sada je na ovom Pretresnom veću da utvrdi kako treba da tumači kodekse ponašanja u svetlu supstantivne sudske prakse, budući da je do sada ovde u sudskoj praksi odlučeno da je jedna od funkcija ovog Pretresnog veća da, pod određenim okolnostima, dodeli advokata protivno volji optuženog. To je jedna od funkcija Suda. Činjenica da kodeksi ponašanja ne govore konkretno o takvoj situaciji, ne znači da ne postoji odgovor za takvu situaciju. Ja smatram da je fundamentalna misao vodilja za pravilno tumačenje ove situacije pravo i dužnost Suda da osigura pravično i ekspeditivno suđenje. Iz tog prava i dužnosti proizašla je odluka Žalbenog veća koje je odlučilo da je u okolnostima ovog Predmeta pravno valjano da se dodeli advokat. I to znači da ta odluka mora da se na neki način sprovede u život. Da li će Pretresno veće odlučiti da to sprovede u život, to je druga stvar, budući da Žalbeno veće nije naložilo da se to sprovede u život. Žalbeno veće je,

u stvari, donelo nalog kojim se omogućuje da Pretresno veće donese svoj nalog i utvrdi šta tačno treba da se uradi. Prema tome, ja nisam shvatio da je gospodin Najs rekao da kodeksi ponašanja na vas ne mogu da se primene. Ja mislim da je on, nakon jedne od intervencija koje su došle sa moje strane, rekao da smatra da kodeksi nemaju eksplicitnih odredbi o dodeli advokata protivno volji optuženog. I to je istina. Međutim to ne znači da postoji praznina, budući da Sud i dalje mora da obavlja svoju funkciju tumačenja pravnih odredbi i tu ćemo naći odgovor o tim okolnostima. Kako treba intepretirati kodekse ponašanja u svetlu dosadašnje sudske prakse na ovome Sudu koja kaže da je pravilno i valjano da u određenim okolnostima Pretresno veće dodeli advokata protivno volji optuženog, jer ako je to pravilno i valjano da se učini pod određenim okolnostima, onda tako nešto mora da bude ostvarivo. Ako se dodeljeni advokat dodeljuje protiv volje optuženog, mora da bude ostvarivo to da će dodeljenom advokatu ostati neka funkcija, bez obzira na to što optuženi ne komunicira sa vama, niti vam daje uputstva. Dakle, mislim da ako hoćete da citirate određene odredbe pred ovim Pretresnim većem, kad ih pročitate, to znači da vi imate određene obaveze. Po meni to nije korisno, jer pitanje je na koji način treba protumačiti te odredbe s obzirom na našu situaciju, jer to nije u vakumu. Gospodin Najs je skrenuo pažnju na nekoliko paragrafa u *Predmetu Blagojević*, gde je Pretresno veće reklo koje je njegovo mišljenje o pitanjima sličnim ovima kojima se mi bavimo, s obzirom da optuženi nije hteo da komunicira sa svojim imenovanim advokatom i da mu daje instrukcije i Pretresno veće je smatralo da tu nema nikakvog kršenja kodeksa ponašanja u takvim okolnostima.

**ADVOKAT KEJ:** Kao što sam ja juče već rekao, imali smo jednu diskusiju između Pretresnog veća i Odbrane. Ovo Pretresno veće ne mora da se drži odluke u *Predmetu Blagojević*. Kao što ste sa pravom rekli, Žalbeno veće je izdalo nalog koji omogućuje ovom Pretresnom veću da imenuje advokata. Međutim, kao što sam rekao, vi imate pravo i da preispitate čitav sistem budućeg vođenja ovog suđenja, bilo da će to da se odvija putem "stend baj" advokata ili *amicus*



*curiae* i tako dalje. Međutim, u *Predmetu Blagojević* optuženi je hteo drugog advokata i hteo je da glavni advokat prihvati novog subranioaca i u tome je bio konflikt, a on nikada nije prethodno kritikovao samu funkciju glavnog branioca. Dakle, okolnosti su sasvim različite u odnosu na ove sa kojima se mi suočavamo. I taj branilac u *Predmetu Blagojević*, nikada se nije pozvao na etičke razloge. On je smatrao da je toliko daleko otišao u predmetu da nema potrebe za tim. Takođe, u *Predmetu Barajagviza* (Barayagwiza) nisu se pozivali na etičke razloge, iako su posojali takvi komentari. Pitanje kodeksa je možda za nas važnije nego što to sudije možda pretpostavljaju, jer mi moramo da poštujemo sopstvene sisteme i s obzirom da sam ja član advokatske komore, u paragrafu 2 kodeksa koji se primenjuje na mene u slučaju zastupanja u međunarodnim predmetima, kaže se: "U pogledu međunarodnog posla, branilac mora da se drži primenljivih pravila ponašanja u skladu sa nacionalnom ili lokalnom advokatskom komorom mesta gde se rad obavlja i mesta gde se vodi priprema procedura u skladu sa trećim delom ovog kodeksa". Dakle ovo je deo fundamentalnih principa Kodeksa advokatske komore Ujedinjenog Kraljevstva (United Kingdom Bar) i u članovima koji su relevantni se pominje da ja svoj posao moram da obavljam administrativno imajući u vidu poverenje javnosti u pravnu profesiju, sprovođenje pravde, promovisanje interesa klijenta na sve prikladne i zakonske načine. Zatim, imamo paragraf 307: "Branilac ne sme nikada da dozvoli da njegova nezavisnost, integritet i sloboda od spoljnih pritisaka budu kompromitovani i u tim okolnostima ne sme da učini ništa šta bi dovelo do zaključka da je njegova nezavisnost kompromitovana". Dakle, ako ne postoji nekakav drugi kodeks, ja moram da se držim ovog kodeksa moje advokatske komore koji se tiče međunarodne procedure i međunarodnih sudova.

**SUDIJA BONOMI:** Gospodine Kej, vi imate pun autoritet da vodite Predmet u skladu sa principima koji su navedeni i u ovom dokumentu engleske advokatske komore i u drugim dokumentima.

**ADVOKAT KEJ:** Da, ali kaže se da ja moram da se povučem iz Predmeta ukoliko više ne dobijam instrukcije ili ukoliko postoje napadi na moje profesionalno postupanje.

**SUDIJA BONOMI:** Ne, ne, kaže se da možete da se povučete, a ne da morate.

**ADVOKAT KEJ:** Pa, ja upravo to hoću sada da učinim, da primenim tu opciju.

**SUDIJA ROBINSON:** Da, ali pitanje je da li imate razumne osnove za to.

**ADVOKAT KEJ:** Evo, mogu da vas uputim na član 9.

**SUDIJA ROBINSON:** Na koji način može navedeno pravo u članu 9 da se odredi, jer ono mora da bude određeno u skladu sa uobičajenim principima prava? Pitanje je da li je to razumno.

**ADVOKAT KEJ:** Ako kažemo da ja moram da poštujem ovdašnji Kodeks ponašanja, to nije nikakav problem, jer on nije u konfliktu sa mojom advokatskom komorom, već je uskladu sa pravilima koja važe za mene u Ujedinjenom Kraljevstvu (United Kingdom). Dakle, ja moram da se pridržavam tih pravila, ali ako ja ovde nemam profesionalni kodeks, onda moram da se pridržavam mog nacionalnog kodeksa ponašanja. I kada se tu kaže da ja mogu da se povučem, to je upravo ono šta ja pokušavam sada da učinim. Posle Pretresno veće može da odluči da ja to ne mogu da učinim. Posle mogu da proanaliziraju moju situaciju i da odluče da li smatraju da sam u pravu ili ne. Međutim, ja verujem da je moj stav ispravan u ovome.

**SUDIJA ROBINSON:** Znači vi možete bez ikakvog razloga, po vama, da se povučete?

**ADVOKAT KEJ:** U našem kodeksu upravo se zato kaže da ja moram da budem odgovoran pred Pretresnim većem u svakom trenutku.

**SUDIJA ROBINSON:** Pitam vas da li možete bez ikakvih razloga da se povučete?

**ADVOKAT KEJ:** Ovde se ne radi o povlačenju bez razloga, jer mi imamo dokumente sa odredbama koje je izdala moja advokatska komora i ja se pridržavam njihovih saveta. I moram da se pridržavam tog kodeksa ponašanja.

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodine Kej, ako sam dobro shvatio ono šta kažete, vi želite da kažete da Pretresno veće nije nadležno u pitanju povlačenja.

**ADVOKAT KEJ:** To je jedna lična odluka. Ukoliko branilac želi to da učini, moguće je da se od njega traži da da dodatno objašnjenje. U tom slučaju se organizuje ročište, često se sudije ne slažu sa tim stavom branioca i u tom slučaju se traži mišljenje Saveta advokatske komore (Bar Council) i u tom slučaju moguće je da će stav sudija biti potkrepljen ili pobijen.

**SUDIJA ROBINSON:** U tom slučaju, vi niste ni morali da se obratite sekretaru.

**ADVOKAT KEJ:** Ja moram da se obratim sekretaru s obzirom da ovde moram da poštujem ovdašnji profesionalni kodeks. Međutim, ako kažete da ne moram da se pridržavam ovog kodeksa, onda važi moj nacionalni kodeks sa ovakvim pravilima za postupke pred međunarodnim sudovima.

**SUDIJA ROBINSON:** Što se mene tiče, nije mi problem da kažem da vi morate da se pridržavate ovog našeg profesionalnog kodeksa, ali pitanje je kako protumačiti kodeks s obzirom na našu sudsku praksu, jer vi imate određenu odredbu u kodeksu koja mora uvek da se

tumači u svetlu konkretne sudske prakse. Vi ne možete da kažete da se vaše pravo ne poštuje u svetlu ove konkretne sudske prakse.

**SUDIJA BONOMI:** Da li ja mogu da budem sasvim jasan: da li vi hoćete da kažete da vam ne treba dozvola da biste se povukli?

**ADVOKAT KEJ:** Da.

**SUDIJA BONOMI:** Pa zašto ste onda ovde?

**ADVOKAT KEJ:** Postoje dva načina da se to sprovede i možete da pročitate član 9. Može da se sprovede na konsensualnoj osnovi ili bez saglasnosti drugih. Dakle, ako se ja ne pridržavam ovog profesionalnog kodeksa ...

**SUDIJA BONOMI:** U tom slučaju vi sada započinjete jednu sasvim drugačiju argumentaciju na sasvim drugačijim osnovama u odnosu na juče.

**ADVOKAT KEJ:** Ne, ja hoću da predočim Sudu ...

**SUDIJA BONOMI:** Da li je vaša podloga ista kao juče ili je različita?

**ADVOKAT KEJ:** Postoje obe osnove. Ponekad se pokreću određena pitanja, Pretresno veće se na slaže i onda je moguće da se kaže "s obzirom na ovo šta se desilo, moj stav se menja". Ja sam juče saslušao šta je rekao optuženi. I često je takva situacija. Ako ste pred nekakvim engleskim sudom i podnesete nekakvu molbu, kažete sudijama da donesu svoju odluku o tome, nakon toga branilac mora da donese svoju profesionalnu odluku, ali naš položaj je takav da, ako ne moramo da se pridržavamo ovdašnjeg Kodeksa ponašanja, kao što sam rekao, ja moram da se pridržavam nekog profesionalnog kodeksa. Dakle, to nije jedna sporedna regulacija, ja samo tako mogu da obavljam svoj posao i bez toga nemoguće je da radim ovaj posao. To je nešto šta se zahteva pred svim postojećim sudovima. I

to je upravo zbog toga da bi se održala nezavisnost advokatskih komora od sudstva i upravo zato u svim kodeksima se govori o integritetu, o nezavisnosti, o pitanju da branilac treba da je u mogućnosti da donosi sopstveni sud, jer, ponekad, ukoliko postoje nekakvi sudovi i stavovi koje Pretresno veće ne shvata, branilac mora da primeni sopstveno rasuđivanje. Međutim, ja sam hteo da skrenem vašu pažnju na moje obaveze u skladu sa mojom advokatskom komorom. Sada, ako pogledamo član 9, a to predstavlja osnovu mog zahteva, vi znate da smo se mi obratili Udruženju branilaca (Association of Defence Counsel) i zatražili njihov savet, oni su poslali jedan dokument sekretaru, ja sam juče dobio kopiju toga, nakon što smo završili sa radom. Verujem da je to možda prosleđeno Pretresnom veću, nisam siguran. To je u svakom slučaju bitan dokument, možda bih mogao da ga predam.

**SUDIJA BONOMI:** Hteo bih da saznam koji je status ovog dokumenta.

**ADVOKAT KEJ:** Ovaj dokument je izradilo Udruženje branilaca koji zastupaju optužene pred Međunarodnim krivičnim sudom. To telo je Sekretarijat (Registry) zvanično priznao, postoji jedno disciplinsko veće u njemu i kao što je slučaj u svim advokatskim komorama, tu postoji određena konstitucija i to veće može da iznosi savete i slična mišljenja.

**SUDIJA BONOMI:** Da li možete da zamislite okolnosti u Engleskoj (England) u kojima bi takav dokument bio predočen?

**ADVOKAT KEJ:** Da.

**SUDIJA BONOMI:** Dakle, nekakvo veće advokatske komore bi moglo da napiše takav dokument?

**ADVOKAT KEJ:** Da, konsultativne prirode.

**SUDIJA BONOMI:** A to bi bilo predočeno tokom argumentacije jednog branioca?

**ADVOKAT KEJ:** Da, oni pišu konsultativna mišljenja i svi članovi advokatske komore mogu da se pozovu na to. Mi imamo čitavo jedno odeljenje koje se bavi takvim poslovima svakodnevno. Imali smo pre nekoliko nedelja jednu konsultaciju u Londonu (London).

**SUDIJA BONOMI:** I onda oni mogu da predoče dokument braniocu i branioc može da ga ponese sa sobom pred sud u sklopu svoje argumentacije.

**ADVOKAT KEJ:** Da i to je procedura koja je sasvim prikladna po nama i predstavlja ključni deo shvatanja prikladnosti i ispravnosti stava veća i stava branioca, jer vi inače možete da smatrate da moj stav drugi u praksi ne priznaju ili drugi ljudi koji moraju da se bave pitanjima vezanim za preispitivanje disciplinskih pitanja.

**SUDIJA BONOMI:** Dakle, vi smatrate da nije dovoljno samo izneti sve argumente pred Pretresno veće, za koje bi to trebalo da bude dovoljno?

**ADVOKAT KEJ:** Vi možete da se obratite advokatskoj komori za savet i za određenu vrstu uputstva. Naš komitet o profesionalnom ponašanju u Advokatskoj komori Engleske i Velsa sastoji se od 46 advokata koji su svi profesionalni branioci i koji se redovno sastaju i diskutuju o ovoj vrsti pitanja, a zatim možete da konsultujete sve publikacije i sve zapisnike vezane za sastanke tog komiteta uključujući, recimo, u mom slučaju, pismo gospodina Holthausa (Hans Holthuis).

**SUDIJA KVON:** Gospodine Kej, njihovo mišljenje nije takvo da oni kažu da vi morate da date ostavku i čak ukoliko to učinite, opet se ne bi radilo o kršenju kodeksa ponašanja.

**ADVOKAT KEJ:** Da, ali kažu da postoji osnova da se zaključi da postoji nepopravljiv konflikt između gospodina Keja i gospodina Miloševića takve prirode da je zahtev za povlačenje u potpunosti u skladu sa etičkim obavezama koje se nameću braniocu.

**SUDIJA KVON:** Oni ne kažu da postoje takve osnove, već da postoje osnove da se to zaključi.

**ADVOKAT KEJ:** Da. "U takvim okolnostima disciplinsko veće smatra da ukoliko se gospodin Kej povuče iz ovog Predmeta, on ne bi time prekršio profesionalni kodeks koji važi za branioce koji zastupaju pred Međunarodnim sudom." I oni su dobili čitavu dokumentaciju koju smo poslali gospodinu Holthausu. Oni su dobili sve relevantne kopije vezane za ovo pitanje. Kao što sam rekao, moja advokatska komora smatra da za mene važi ovaj profesionalni kodeks, a ako to nije slučaj, onda bi to značilo da ja moram da se pridržavam njihovog profesionalnog kodeksa. Ako ovo Pretresno veće smatra da je neophodno da primi takvo konsultativno mišljenje u vezi sa ovim pitanjem, to je raspoloživo. Kao što sam rekao, ja pokrećem ovo pitanje pred Pretresnim većem u smislu da ja želim da se povučem i tražim od Pretresnog veća da to razmotri. Zatim, raskid ugovora je jedna druga mogućnost i to je nešto čime ću da se bavim na ličnom planu. Međutim, sada tražim od Pretresnog veća da razmotri moju molbu za povlačenjem, jer tu se radi o različitim prikladnim merama koje imamo na raspolaganju, s obzirom na ono šta se dešavalo u ovom Predmetu. I s obzirom na ono šta se dešavalo tokom osmonedeljne faze Odbrane i s obzirom na ono šta je gospodin Milošević juče izjavio, mi smo se našli u ovoj situaciji.

**SUDIJA BONONI:** Imam jedno konkretno pitanje u vezi sa članom 9(C). Možete da vidite da se tu pretpostavlja da je u svakom slučaju, bilo da se radi o raskidu ugovora ili o povlačenju, potrebna dozvola Pretresnog veća, ili možda ne? Možda sa radi o drugoj dozvoli i to je upravo kontekst mog pitanja. "Branilac neće raskinuti ugovor ili se povući pre nego što klijent ili sekretar odrede branioca koji će da

ga zameni ili pre nego što klijent obavesti sekretara o nameri da sam sebe zastupa.”

**ADVOKAT KEJ:** Da.

**SUDIJA BONOMI:** Dakle, primenimo to na ovaj Predmet pod pretpostavkom da Pretresno veće smatra da treba da postoji dodeljeni branilac, da pođemo od pretpostavke da mi smatramo da takav stav treba da ostane, iako se menjaju modaliteti. Dakle, uzmimo situaciju gde bismo vam dozvolili da se povučete, ali u trenutku kada nađemo zamenu. Da li bi to bilo prihvatljivo?

**ADVOKAT KEJ:** Da, apsolutno. Kao što sam rekao, ja ne želim da prekršim ništa šta postoji u ovom kodeksu.

**SUDIJA BONOMI:** Da, govorimo sada o jednom drugom pitanju koje ipak ima veze sa ovim. Ako bismo prihvatili, recimo sugestije tužioca od jutros, bilo bi neophodno da gospodin Milošević ima pomoć, ne u sudnici, već izvan sudnice i mi znamo da on ima svoje saradnike. Vi takođe imate jednu ekipu od četiri osobe, mislim da vas je čak bilo i pet, da smo videli ukupno pet ljudi ove nedelje. U kojoj meri bi ti ljudi bili na raspolaganju optuženom? Pretpostavljam da je odgovor jednostavan barem za troje iz vašeg tima uključujući i jednu osobu koja danas nije tu, ali da li bi on trebalo, taj novi branilac da se vama obrati radi pripreme svedoka.

**ADVOKAT KEJ:** Možda mogu da vam objasnim nešto u vezi sa našom ekipom. Mi imamo stažiste koji rade sa nama od septembra, to su osobe koje govore srpsko-hrvatski jezik i koje su radili u *Predmetu Blagojević*, zatim jedan od stažista je morao iz ličnih razloga da se juče vrati u Ameriku (United States of America), takođe postoji jedan volonter, član engleske advokatske komore koji je došao da nam pomogne u pripremi Predmeta. Dakle, tu se radi o ekipi sačinjenoj od ljudi koji su tu na dobrovoljnoj osnovi, dakle ne rade za mene, ali jasno je da su spremni da pomognu. Ne mogu da



govorim možda u njihovo ime, ali mogu da kažem da bih se zaista začudio kad bi oni odbili da bilo kome drugom pomognu.

**SUDIJA BONOMI:** Ali kakav je vaš stav u odnosu na takav posao?

**ADVOKAT KEJ:** Ja bih sasvim sigurno pomagao dok se ne nađe zamena. Onda, zavisi od gospodina Miloševića da li on smatra da ja i gospođica Higgs (Higgins) možemo da mu budemo korisni u nekoj pozadini.

**SUDIJA BONOMI:** Shvatam šta kažete u vezi sa tim, međutim ukoliko nas realnost s obzirom na vremenska ograničenja vremenski ograniči i ukoliko je potrebno dodatno da se koriste vaše usluge, vi hoćete da kažete da ste recimo spremni da učestvujete u pripremi svedoka i tako dalje, ukoliko dobijete takve instrukcije od gospodina Miloševića.

**ADVOKAT KEJ:** Ukoliko su okolnosti prikladne i nakon razmatranja, smatram da bi bilo sasvim moguće koristiti moje usluge, međutim pitanje je takvo da to zavisi od njega, jer trenutno smo u konfliktu i nisam siguran šta će da se desi. Dakle, na njemu je da odluči o tome, ali u svakom slučaju, ukoliko bi okolnosti bile prikladne, ja bih prihvatio ako bi on hteo da koristi moje usluge. I to sam uvek govorio. Mi smatramo u pogledu našeg stava, u skladu sa članom 9(B)(3), dakle, "ukoliko klijent ne ispunjava obaveze u pogledu usluga branioca", ne znam koliko je bitan kontekst ovog člana 9, ali možda se tu radi o davanju instrukcija, možda se radi o komuniciranju, možda se radi o davanju informacija o ciljevima Odbrane. Međutim, mi smatramo da u skladu sa potparagrafom 4 postoje dobri razlozi za raskid ugovora, jer postoji jedan konflikt i optuženi nas je uvredio, kao što smo i mi njega uvredili tokom poslednjih osam nedelja. Vi ste sami videli kakvim smo sve kritikama bili izloženi. Postojali su napadi na naš profesionalizam, a prema engleskom kodeksu to predstavlja osnovu koja je dovoljna za povlačenje. Imamo žalbu protiv nas pred holandskom advokatskom komorom (Nederlandse Orde

Van Advocaten, Netherlands Bar Association), zatim čuli smo kritike na naše postupanje, nemamo nikakav odnos između klijenta i branioča, imamo njegovo odbijanje da sarađuje, nemogućnost da se konsultujemo sa njim, izjave da ja ne znam ništa o Jugoslaviji. Dakle, imamo sve te kritike i u svakom slučaju ovo bi trebalo da predstavlja dobru osnovu da se zaključi da je to odnos koji ne funkcioniše, dakle radi se o prekidu naših odnosa.

**SUDIJA BONOMI:** Gospodine Kej, ja se slažem sa tim da ste vi gospodar svog tela i da se ne mogu sve stvari upoređivati. Međutim, jedna od stvari koju ste vi ovde spomenuli, uz izuzetak prigovora holandskoj komori, moram da priznam da su svi prigovori koji su izneti protiv vas, osim pritužbe holandskoj komori, izneti protiv gospodina Karnavasa (Michael Karnavas) u *Predmetu Blagojević*. On je ostao u suđenju i završio suđenje.

**ADVOKAT KEJ:** On je imao dobar odnos sa svojim klijentom pre i dobio je uputstva od njega. Problemi su došli u trenutku kada je ...

**SUDIJA BONOMI:** Znam, znam činjenice iz tog predmeta, međutim kad je reč o ovim drugim pitanjima, tu nema velike razlike.

**ADVOKAT KEJ:** Mislim da ima. Gospodin Karnavas nije pokrenuo etičko pitanje. On je uložio mnogo vremena i mnogo truda u taj predmet. Ja sam morao da razgovaram o ovome sa Udruženjem advokata pred međunarodnim sudom i morao sam da saznam šta oni misle o tome.

**SUDIJA BONOMI:** Ali, neki spoljni posmatrač bi rekao da se puno više argumenata može izreći u korist njegovog položaja, dok su vaši argumenti relativno slabi u vezi sa vašim položajem.

**ADVOKAT KEJ:** Ja mislim da je kritika koja dolazi od gospodina Miloševića, kao optuženog u ovom Predmetu, nešto veoma važno budući da on vodi svoju Odbranu, to je zaista važno. U *Predmetu*

*Blagojević* problem je bio u tome što se želelo doći do zamena advokata. Kao što sam već juče rekao, u Ujedinjenom Kraljevstvu on bi dobio zamenu advokata ili bi mu bilo rečeno da se sam brani, situacija iz člana 9(3)(C). Znači tako bi ta stvar bila rešena, što odgovara argumentima koje je gospodin Najš danas izneo pred Pretresno veće i ja smatram da tu ima dosta smisla. Sud je već omogućio optuženom toliko mnogo stvari, međutim on toliko želi da sam ponese breme odgovornosti i on toliko veruje u pravednost svojih stavova i svoju sposobnost da se bavi svim tim pitanjima, da njemu ne trebaju moje usluge. U redu, možda mu je trebala moja pomoć za ulaganje žalbe u vezi sa ovim, ali kad je reč o vođenju ovog Predmeta, Sud jednostavno može da kaže "u redu, stvar je sada u vašim rukama". Ako govorimo o ličnoj komunikaciji, ne možemo da mu damo savete, ne možemo sa njim da se posavetujemo, ne možemo da mu damo uputstva, ništa od toga nismo imali sa njim. Pozicija *amicus curiae* bila je sasvim drugačija. Amikusi su služili Sudu u ime optuženog. I to je nekako funkcionisalo tokom protekle tri godine, uspeli smo da dođemo do kraja izvođenja dokaza Tužilaštva. Pitanje sa kojim sada suočeni je pitanje u kome se nalazi branilac, a koji je neodrživ i mada smo to pokušali da rešimo uz najbolju volju, sada smo se ipak našli u situaciji, bez obzira što je i ranije moglo da se predvidi da eksperiment nije uspio. Sud je doneo odluke koje su, po našem mišljenju dovele do neodrživosti našeg položaja i dovele nas u ovu situaciju. Da smo to mogli da rešimo na drugačiji način, možda do ovoga ne bi došlo, ali cela struktura ovog Predmeta, oficir za vezu koji je imenovan kako bi se otvorio kanal za komunikaciju sa optuženim, radni mehanizmi koji su uvedeni kako bi se optuženom pomoglo da vodi svoj Predmet uz pomoć dodeljenog advokata, mnogo je truda uloženo u sve to. Međutim sve je to propalo zbog želje optuženog. I to je sada nas dovelo u jednu veoma neugodnu etičku situaciju. Ja znam da gospodin Karnavas nije otvorio to etičko pitanje, ali se o tome razgovaralo.

**SUDIJA ROBINSON:** Šta ste mislili da kažete kad ste rekli da u

*Predmetu Blagojević* etičko pitanje nije bilo pokrenuto?

**ADVOKAT KEJ:** On se nije bavio tim etičkim pitanjima, nije tražio savet od Udruženja branilaca pred međunarodnim sudom.

**SUDIJA ROBINSON:** Pitao sam vas to zato što se meni čini da jednom kad je Sud odlučivao o tome, da li je ponašanje advokata u skladu sa Kodeksom ponašanja, da je Sud tada odlučivao i o etičkoj strani toga, iako to nije eksplicitno pokrenuto.

**ADVOKAT KEJ:** Ali on to nije naveo u svoju odbranu. On je tada vodio predmet, on se nije oslanjao na tu etičku stranu. Tu se ne radi o kritici da se kaže "uh, ovo baš ne funkcioniše najbolje ili ono ne funkcioniše najbolje". Ovde je došlo do potpunog prekida u komunikacijama. Mi smo izloženi velikom neprijateljstvu koje je, po mom mišljenju, sasvim neprihvatljivo.

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodin Milošević je rekao da je pogrešno reći da je došlo do prekida komunikacija, jer komunikacije nikada nije ni bilo, međutim to je prilično simplicitički pristup celoj stvari. U *Predmetu Blagojević* Sud je jasno rekao da optuženi nema jednostrano pravo da preduzme korake koji dovode do prekida komunikacija sa advokatom. To mora da se primeni i na onog optuženog koji preduzme korake koji ne dovode do stvaranja odnosa između advokata i optuženog, a koji bi trebao da postoji.

**ADVOKAT KEJ:** Ali razlika je u tome da je u *Predmetu Blagojević* on želeo drugog advokata, on je želeo da Sekretarijat finansira drugog advokata. On nije rekao da će sam da se brani i u tome je taj predmet različit. Da je advokat tamo pokrenuo to pitanje, stvari bi bile drugačije. Uzmite ponovo *Predmet Barajagviza*, njegovi advokati su pristupili predmetu, zahvalili su se Sudu što im je omogućio da budu u predmetu sa tako velikim publicitetom, ali nisu govorili o interesu optuženog, a interes optuženog, definisan u ovom Kodeksu ponašanja, od mene traži da ja priznam ono šta on želi, a on želi da mi

odemo. Prema tome, dodeljeni advokat nije za to rešenje. Juče je sudija Robinson (Robinson) rekao "dobro, postoji praznina u kodeksima u vezi sa tom situacijom", ali to je ...

**SUDIJA ROBINSON:** Ja nisam rekao da postoji praznina, ja sam rekao da se u njima eksplicitno ne reguliše dodela advokata optuženom protiv njegove volje, ali to ne znači da mi pojma nemamo šta bismo sada trebali da učinimo, jer uloga advokata je ovako ili onako 95 posto interpretativna uloga. Mislim da smo to već dosta puta raspravljali. Ne znam da li sudija Bonomi ima kakvo pitanje? Mislim da sam čuo dovoljno argumenata.

**ADVOKAT KEJ:** Da, upravo sam nameravao da završim, ali smo se onda ponovo dotakli Blagojevića, a to uvek produžava stvari, jer kao što ste i sami приметili, tu postoje još neka otvorena pitanja.

**SUDIJA ROBINSON:** Hvala gospodine Kej na vašim argumentima. Gospodine Miloševiću, osvrnite se samo na pitanja koje je jutros pokrenuo gospodin Najs, zato što pravo na odgovor zapravo pripada gospodinu Keju, ali budući da je gospodin Najs izneo još neka dodatna pitanja, možda o tim pitanjima želite nešto ukratko da kažete.

**OPTUŽENI MILOŠEVIĆ:** Svakako, gospodine Robinson. Gospodin Najs je i na razmatranju u toku Žalbenog veća patetično postavio pitanje ko upravlja ovim Sudom. To je bilo pogrešno, ja sam i tada rekao, ne postavlja se to pitanje, već pitanje ko upravlja Odbranom, a očigledno je iz ovoga šta jutros ponavlja gospodin Najs, da on ima pretenzije da on upravlja Odbranom. Ja sam vam juče citirao ...

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodinu Miloševiću, moram da vas zaustavim. Moram da se obratim i vama i gospodinu Najsu i da kažem sledeće: приметio sam da ovde postoji jedna tendencija, da dolazi do porasta neprijateljstva između vas i gospodina Najs. Moram

odmah da vam kažem da ja tako nešto neću da tolerišem. Postupak pred ovim Sudom treba da se odvija uz dužni dignitet za suđenje ove vrste. Advokati na obema stranama treba da budu ljubazni jedan prema drugom. Formulacije koje pri tom koristite su važne. Ja smatram da je neprikladno ovo šta ste upravo rekli u vezi s gospodinom Najsom, a isto tako želim da kažem i gospodinu Najsu da ista stvar važi i za njega kad on iznosi opservacije o vama. Izvolite, nastavite.

**OPTUŽENI MILOŠEVIĆ:** Dobro, gospodine Robinson. Što se tiče opservacija gospodina Najsa, mogli ste ga do sada upozoriti bezbroj puta, ali meni to uopšte nije značajno. Želim da vam citiram ono šta ste vi citirali u vašoj odluci od 2. novembra, ponovo. "U najmanju ruku taj režim mora da bude zasnovan na automatskoj pretpostavci da kada je fizički u mogućnost da to učini, gospodin Milošević ima vodeću ulogu u izvođenju svojih dokaza, da bira koje će svedoke pozvati da ispituje" i tako dalje i završava se pasus "i da donosi osnovne strateške odluke u izvođenju dokaza Odbrane". Prema tome, uopšte nije sporno i ne može biti sporno ko upravlja Odbranom. I to je odluka. Ja ne znam sada po kom osnovu gospodin Najs napada odluku koja je doneta protivno njegovom stavu, ali to je odluka koju bi on bar morao da poštuje. I sada sa čim se suočavamo? S nastojanjima da se ta odluka izigra nekakvim kombinatorikama, vremenskim manipulacijama sa danima koje ste vi odredili. Vi ste odredili 150 dana saslušavanja svedoka, a ne 150 kalendarskih dana. I ovaj, ovaj apsurdni predlog koji daje gospodin Najs se kosi ne samo sa onim šta ste vi već odredili kao tih 150 dana, nego i sa elementarnom logikom, a rekao bih i sa mnogo čim drugim, ali ne želim da upotrebim grube reči. Jer, kao što znate, gospodin Najs je potrošio 300 dana na iznošenje svojih dokaza, a da za tih 300 dana ni jedan valjan dokaz nismo videli, jer ih nema, pa zbog toga izmišljaju nekakvu fantomsku maglu o nekakvom zajedničkom zločinačkom poduhvatu, jer nemaju dokaze. Tužilac koji bi imao dokaze ne bi imao potrebe za takvim formulacijama, ali da ne ulazimo u to, to se tiče *merituma* stvari, ja govorim sad o ovome. Vi

ste mi rekli, gospodine Robinson, koliko se sećam, ali u svakom slučaju neko od vas, čini mi se baš vi, kada sam ja protestovao zašto se meni daje 150 dana, ako je gospodin Najs imao na raspolaganju 300 dana, da je tačno izračunato koliko je minuta potrošio gospodin Najs u tih 300 dana i da se toliko tačno meni toliko daje. U te minute, to naravno znate i vi i ja i svako drugi, sigurno nisu uračunati mnogi dani i nedelje pripreme svedoka gospodina Najsa. Gospodin Najs ovde traži da se u moje dane uračunaju i dani u kojima ću ja da se bavim pripremama svedoka. Pa čak kaže da se uračunaju i dani kada svedoci nisu bili raspoloživi, ali to treba da se umanji od tih 150 dana. Pa onda kaže da vi treba da mi odredite datum kada treba da bude završeno, pa da ja radim šta mi je volja, što će reći sve se svodi na nastojanje da se manipuliše vremenom kako bi se opet onemogućila Odbrana. Ako nije se uspelo sa idejom da mi se oduzme pravo da sam ispitujem svoje svedoke i da ih pozivam, onda hajmo sada da napravimo kako ćemo da eliminišemo vreme koje je potrebno da se to radi i da se na taj način onemogućí Odbrana. Ja mislim da ovo šta je ovde napisano, ja ću se potruditi da se objavi, da ostane zapisano svuda na koji način se sa ovako apsurdnim predlozima nastoji onemogućiti da se iznese istina na ovom mestu. Pa se nadam, gospodo, da ćete da odbacite ovakve konstrukcije i ovakvu matematiku koja bi, čini mi se, bila na svaki način i od svakoga, ne samo od nekoga neutralnog i dobronamernog, ali od svakoga protumačena kao krajnje nakaradna. Prema tome, ja imam i nameru da mi produžite i vreme od 150 dana saslušanja ovde, ali, naravno, onda kada budem procenio da je to razumno i kada budem procenio da i vi vidite da je to razumno. I pretpostavljam da nisam nikakav nerazuman predlog do sada ovde izneo koji biste vi mogli tumačiti kao nerazuman. Potpuno je logično, dakle, ako je meni vraćeno moje pravo da pozivam i ispitujem svedoke, da imam završnu reč i tako dalje i da donosim ključne odluke u vezi sa Odbranom, da je sve ovo potpuno suvišno. I ja to svoje pravo imam nameru da vršim i imam nameru da ga vršim najefikasnije što mogu. I nadam se da ću to tako i učiniti. To je u vezi sa ovim, a ja imam još samo par pitanja, administrativnih za koje sam

juče tražio, doduše juče nisam tražio za oba koja imam, ali želim još neke stvari da postavim, pa ćete mi reći ako to mogu da učinim sada ili kasnije.

**SUDIJA ROBINSON:** Hvala, gospodine Miloševiću.

*(Pretrեսno veće se savetuje)*

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodinu Miloševiću, sada ćemo da saslušamo ova administrativna pitanja koja ste spomenuli.

**OPTUŽENI MILOŠEVIĆ:** Za danas ja imam još samo dva. Naime, juče me je oficir za vezu koji veoma korisnu funkciju obavlja, uzgred budi rečeno i što želim da ovde naglasim, obavestio kada sam vam, kada smo gledali spisak svedoka koje nameravam da pozovem, da moram od vas da tražim odobrenje da ponovo pozovem jednog svedoka koga sam stavio na spisak. Reč je o Francu Jozefu Huču (Franz-Josef Hutsch) koji je ovde bio saslušavan i koji mora biti ponovo pozvan, jer postoje veoma bitne činjenice koje on treba da saopšti. Da odmah kažem, sasvim otvoreno, ja sam imao želju da pozovem i neke druge svedoke koji su već bili saslušani, međutim zbog uštede vremena računam da ću nekako neke stvari koje oni nisu bili u mogućnosti da kažu, moći da kompenziram svedocima koji će tek biti pozvani. Ali kad je reč o gospodinu Huču, nemam nikakve mogućnosti da nadomestim nedostatke njegovog svedočenja, sem da ga još jednom pozovem, jer on je jedan od retkih pojedinaca koji je bio na licu mesta i na Kosovu i u Bosni, koji je, s obzirom na svoje vojno obrazovanje, jer je, kao što ste čuli, došao do čina majora u vojsci, kompetentan bio da stvari ocenjuje, a s obzirom na svoje novinarsko angažovanje dolazio do veoma bitnih podataka. I zato ja želim da njega ponovo pozovem da bi on mogao da iznese odgovore na pitanja koja želim da mu postavim u vezi sa njegovim ličnim saznanjima o nizu stvari koja su vrlo bitna za razumevanje onoga šta se događalo, pogotovu na Kosmetu, ali i za razumevanje nekih stvari koje su se događale u Bosni i Hercegovini.



**SUDIJA ROBINSON:** Da li je važno za vašu Odbranu da se on pozove sada, a ne kasnije u toku izvođenja vaših dokaza?

**OPTUŽENI MILOŠEVIĆ:** Pa mislim da bi bilo korisno da se pozove sada, ne mora on da bude prvi, naravno, ne mora da bude ni drugi, ja ću da uskladim vremena, nije problem. On je, na kraju krajeva, ovde u Nemačkoj (Germany), u blizini, lako je da dođe i nema nikakvih problema. Ja sam već stupio sa njim u kontakt i on je spreman da dođe, tako da ga ja neću zadržati ceo dan, mislim da za par sati ja mogu da završim s njim ispitivanje.

**SUDIJA BONOMI:** Gospodine Miloševiću da li to znači da ste vi spremni da njega ispitujete možda već sledeće nedelje?

**OPTUŽENI MILOŠEVIĆ:** Ja moram da proverim, ja se nadam da ćete mi dati ovih sedam dana koje sam tražio, pa bi to bilo onda one tamo nedelje, sa izuzekom, naravno, profesora Markovića koji bi bio sledeće nedelje kako je planirano, tako da bi za taj deo bio, kako bih rekao smanjen taj vremenski period od nedelju dana, ali mogao bih, naravno, mogao bih već one tamo nedelje da, sem ako ne otputuje negde.

*(Pretno veće se savetuje)*

**SUDIJA ROBINSON:** Da, gospodinu Miloševiću. Pretresno veće će da vam dozvoli da ponovo pozovete tog svedoka. Šta je sledeće?

**OPTUŽENI MILOŠEVIĆ:** Juče sam vam pomenuo, 20. februara ove godine ja sam dao oficiru za vezu listu svedoka za koje tražim da izdate nalog da dođu da svedoče. To su Vilijem Klinton (William Clinton), Madlen Olbrajt (Madeleine Albright), Antoni Bler (Anthony Blair), Gerhard Šreder (Gerhard Schroeder), Rudolf Šarping (Rudolf Scharping) u ovoj prvoj grupi. Ja sam dao 17 imena, ali mi je važno za dinamiku izlaganja dokaza da ovi svedoci od tih 17 imena svedoka koje sam dao, znači tu je samo pet imena za koje bih

tražio sada da donesete nalog da bi mogli da budu saslušani, ako je moguće pre Božićnog raspusta, a ako nije moguće pre Božićnog raspusta, onda neposredno posle Božićnog raspusta, ali su ovi svedoci, dakle Klinton, Olbrajt, Bler, Šreder i Šarping bitni za sagledavanje celokupne situacije koja se tiče svih ovih razloga i optužbi koje su ovde iznete.

**SUDIJA ROBINSON:** Nije mi jasno što vi tačno tražite. Da li vi tražite od Pretresnog veća da ih pozove kao svedoke Pretresnog veća ili tražite da im izda *subpoena* u vaše ime?

**OPTUŽENI MILOŠEVIĆ:** Da im izdate nalog da se pojave kao svedoci ovde. Jeste, ja tražim od vas da im izdate taj nalog. I ovaj, rekao sam i Klark (Wesley Clark), izvinjavam se, slučajno sam ga preskočio, jer je sitno. On je već svedočio ovde, ali se sećate, bar kad je reč o vama, gospodine Robinson i vama, gospodine Kvon (Kwon), da je meni bilo onemogućeno, odnosno zabranjeno da mu postavim bilo kakvo pitanje o ratu, što je bilo neverovatno, jer je on bio vrhovni komandant NATO u to vreme. I da mu postavim bilo kakvo pitanje o njegovoj knjizi, što je takođe neverovatno, jer je tu izneo svedočenja o događajima. I ja moram njega takođe da saslušam i tražim da vi izdate nalog da oni moraju da se pojave, jer pošto je prošlo od februara do sada mnogo meseci, ta korespondencija je tekla, oni se pojaviti očigledno neće na bazi pisama koja su upućena preko ambasada. Prema tome, logično je da tražim od vas da izdate nalog da se oni moraju da pojave i da odgovore na pitanja koja ću im postaviti.

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodinu Miloševiću, vi veoma dobro znate da se *subpoena* ne izdaje tek tako. Vi ste bili prisutni ovde tokom izvođenja dokaza Tužilaštva. Tužilaštvo je u nekoliko navrata postavila zahtev za izdavanje raznih *subpoena*. Postoji postupak koji morate da sledite. Vi, prvo, morate nama da pokažete da ste vi preduzeli dovoljne napore da stupite u kontakt sa tim svedokom i da on nije voljan da odgovoriti na vaš poziv i da dođe. Zatim, morate da

nam pokažete da je iskaz koji će taj konkretni svedok da da, biti koristan i relevantan. Ukoliko želite, možete da pogledate kakav je postupak sledilo Tužilaštvo kada su oni tražili *subpoena*. Ono je sledilo postupak koji je ovde definisan. Znači oni su prvo naveli koje su sve korake preduzeli da dođu do nekog svedoka. I morali su da pokažu da svedok nije voljan da dođe. Možda svedoci žele da dođu, onda Sud neće da izda *subpoena*. Prema tome, vi nama morate da date argumente u vezi sa time, ja sam vam to već rekao pre više meseci kada ste prvi puta otvorili to pitanje. Situacija sada nije drugačija i vi nećete da dobijete drugačiji tretman. *Subpoena* se ne izdaje lako. To je odluka i Žalbenog veća, to je merodavno pravo. Prema tome, vi morate da sledite proceduru, vi morate da nama dostavite odgovarajući zahtev, odgovarajuće forme i onda ćemo ga mi razmotriti. Ako vam treba pomoć za to, možete da se obratite vašim saradnicima, gospodinu Keju ili bilo kome drugome, ali postoji procedura koju morate da sledite ukoliko želite da vam se izda *subpoena*.

**OPTUŽENI MILOŠEVIĆ:** Upravo želim da vam kažem, gospodine Robinson, to šta vi kažete da je trebalo da uradim je urađeno. Naime, pisma su poslata. Rečeno je preko ambasada, tražili su pojašnjenja razloga zbog kojih treba da svedoče. Dobili su i pojašnjenja razloga zbog kojih treba da svedoče i to im je upućeno. Prema tome, očigledno je, kako bih rekao ili kako vi pravnici od profesije kažete, konkludentnim radnjama je pokazano da oni ne žele da se odazovu.

**SUDIJA ROBINSON:** Morate da podnesete pisani podnesak, jer neću na osnovu usmenog zahteva da izdam *subpoena*. Već morate da podnesete pisani podnesak u kome treba da naznačite koje su okolnosti koje pokazuju da oni nisu spremni da dođu i da pokažete šta se očekuje od njih prilikom svedočenja. Dakle, to je Tužilaštvo moralo da učini i vi takođe morate da učinite. Gospodine Kej?

**ADVOKAT KEJ:** Da bih vam pomogao, mogu da vam kažem da u

utorak poslepodne imam sastanak sa predstavnicima iz američke ambasade, upravo u vezi sa tim, naravno ja i dalje imam dužnost da radim na ovom Predmetu. To je deo mojih obaveza i meni je rečeno da oni neće sprečavati dovođenje bilo kog svedoka pred ovaj Sud. Međutim, potrebno je da se da sažetak svedočenja. Isto kao što je tužilac davao takve sažetke američkoj ambasadi u vezi sa državnim zvaničnicima. To mora da sada i Odbrana u vezi sa svim pitanjima i temama o kojima će da se govori, da bi oni mogli da provere ima li pitanja vezanih za državne tajne, poverljivost i slične aspekte. Dakle, rečenica koju su mi rekli, mislim da je ona bitna i za razumevanje od strane gospodina Miloševića, to je da će oni isti tretman dati gospodinu Miloševiću koji su dali i tužiocu u pogledu pristupa svedocima. I oni su takođe hteli da razmotre koja su relevantna pitanja.

**SUDIJA ROBINSON:** U svakom slučaju ne radi se samo o stavu Amerike, već o stavu Pretresnog veća. Pretresno veće će da odluči da li će oni da dođu ili ne. I gospodin Milošević zna da on mora da podnese pisani podnesak. On će morati da uveri Pretresno veće, kao što sam rekao, da ti svedoci nisu spremni da dođu pre nego što mi izdamo *subpoena*, jer ukoliko to nije potrebno, zašto bi Pretresno veće izdavalo *subpoena*. Dakle, on mora da nas uveri u to da oni nisu spremni da dođu i da nam kaže šta se očekuje od njihovog svedočenja. Dakle, gospodine Miloševiću u ovom pogledu ja vam savetujem da idete istim postupkom kojim je išao i tužilac kada je tražio *subpoena*. Oni su dobili izdavanje nekoliko *subpoena* i kad primenite tu proceduru, mi ćemo da razmotrimo vaš podnesak.

*(Pretresno veće se savetuje)*

**SUDIJA ROBINSON:** Izvolite, gospodine Najs.

**TUŽILAC NAJS:** Dve stvari. Optuženi je rekao da želi da objavi skelet argumentacije koju sam dao, nemam nikakvog prigovora. Međutim sigurno je da objavljivanje dokumenata koji se predočavaju pred

ovim Pretresnim većem nije nešto šta treba da pokreću strane, već treba da ide preko Sekretarijata i ne bi trebalo da se otpočne praksa u kojoj će dokumenti, predloženi u ovoj sudnici, da se objavljuju na inicijativu jedne od strana, jer postoji normalna procedura koja je predviđena za to. Kao drugo, rečeno je nešto o odsustvu ljubaznosti. Bojim se da to ne mogu da prihvatim, jer dve i po godine slušam optuženog koji me vrlo često tretira veoma neljubazno, a ja sam ostao kurtoazan. Ja sam u poslednje vreme postao mnogo direktniji u opisu njega i toga šta Tužilaštvo smatra da on čini, jer po sudu mene i Tužilaštva, sada smo došli do faze gde moramo da razjasnimo stvari, međutim nisam bio neljubazan.

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodine Najs, hteo sam da kažem da vidim kako se razvija jedna atmosfera koja mi se ne dopada, atmosfera neprijateljstva. Ja dolazim iz jednog sistema koji je naviknut na žestinu u argumentaciji i ja to mogu da shvatim. Međutim, ne volim da se razvija jedna atmosfera neprijateljstva, iako žestinu mogu da shvatim i hteo sam odmah to da najavim.

**TUŽILAC NAJS:** Ja to sasvim shvatam i nemam uopšte nameru da stvorim takvu atmosferu, niti da budem neljubazan. Ponovo ću pažljivo da pročitam zapisnik, ali bojim se da ću nastaviti ovako, jer mislim da je sada prikladno da opisujemo na direktan način položaj u kome smo se našli, jer smatramo da je to prikladno. Međutim, naravno, razmisliću o vašim komentarima, gospodine predsedavajući.

**SUDIJA ROBINSON:** Hvala lepo. Napravićemo pauzu od 20 minuta.

(pauza)

**SUDIJA ROBINSON:** Pokrenuta su brojna značajna pitanja u molbi gospodina Keja za povlačenje. Pretresno veće će uzeti dovoljno vremena da razmotri ta pitanja i uskoro ćemo da saopštimo našu odluku. U međuvremenu želimo da se zahvalimo gospodinu Keju što je naznačio da je spreman da pruži sve razumne usluge koje bi

optuženi od njega tražio. I dobar primer na koji on može da pruži svoje usluge jeste posao koji je neophodan da bi se podnele molbe za *subpoena*, da bi se omogućilo da optuženi predoči svoje argumente pred sudom u vezi sa izdavanjem tih *subpoena*, a, pored toga, branilac će da postupa u skladu sa nalogom o modalitetima. Suđenje će da se nastavi u utorak sledeće nedelje, sa sledećim svedokom, gospodinom Markovićem, a posle toga u ponedeljak 22., u 14.15 u ovoj sali. Sledećih 150 dana predviđenih za Odbranu koristiće se tako što će tri dana u nedelji da bude predstavljanje dokaza Odbrane, a drugi rad koji je vezan za pripremu Odbrane i svedoka, mora da se odvija u drugo vreme. Gospodinu Miloševiću, ako želite da koristite vreme koje ste dobili od Pretresnog veća na drugi način, ukoliko se bude gubilo vreme zbog toga, vreme koje se izgubi smatraće se da pripada periodu dodeljenih 150 dana, a što se tiče odluka vezanih za zdravstveno stanje, to ćemo da razmotrimo kada se takav problem pojavi. Mi ćemo sada prekinuti sa radom i nastavljamo sledećeg utorka.

Fond za humanitarno pravo